

DEUTSCH-TSCHECHISCHES UND TSCHECHISCH-DEUTSCHES WÖRTERBUCH
DER BILDENDEN KUNST UND GEOGRAPHISCHER NAMEN –
Behandelte Bereiche mit Stichwortbeispielen

• **Architektur**

- **Formenlehre:** Gurtbogen *m* = pas *m*; Zellengewölbe *n* = sklípková / diamantová klenba *f*; Chorwinkelturm *m* = věž *f* v místě styku transeptu a chóru; Anschiebling *m* = námětek *m*; Giebelstube *f* = podkrovní místnost *f*'s oknem ve štítu
  - **Bezeichnung der in dem jeweiligen Bereich vorkommenden Tätigkeiten, Zustände u. dgl.** (anhand von Verben, Partizipien sowie Substantiven): abfasen [die Kante] = srazit *dok* [hranu]; vorkragen = vyčnívat *nedok*; gezinnelt = s cimbuřím; Aufkröpfung *f* [des Gesimses] = zalomení *n* [římsoy]
  - **Berufsbezeichnungen:** Steinmetz *m* = kameník *m*; Baumeister *m* = stavitel *m*
  - **Bezeichnungen der (Unter-)Fachgebiete:** Burgenkunde *f* = kastellologie *f* (lat. castellum = pevnost), nauka *f* o hradech; Dendrochronologie *f* (řec. déndron = Baum *m*, chrónos = Zeit *f*) = dendrochronologie *f* (řec. déndron = strom, chrónos = čas), datovací metoda *f* založená na počítání letokruhů v řezech kmenů použitých ve stavebním díle a sledování jejich změn v závislosti na změnách klimatu
  - **Bezeichnungen der in dem jeweiligen Fachgebiet benutzten Instrumente und Materialien:** Spitzer *m* = zrnovák *m*; zubák *m*; Grauwacke *f* = droba, silurský pískovec *m*; Plänerkalk *m* = opuka *f*; Lesestein *m* = sbíraný kámen *m*
  - **Namen von einzelnen herausragenden Kunstwerken bzw. Bauwerken** (im beschränkten Umfang): Sixtinische Kapelle [Řím] = Sixtinská kaple *f*; Klagemauer *f* [Jeruzalém] = Zed' nářků
  - **Bezeichnungen von Bauten (oft als Sitz bedeutender Institutionen), die auf Grund ihres kunstgeschichtlichen Wertes erwähnenswert oder für die Orientierung in einer Stadt bzw. für eine Stadtführung von Belang sind:** Abgeordnetenhaus *n* = parlament *m*; Entbindungsanstalt *f* = porodnice *f*; Kolleg *n* = kolej *f*; Findelhaus *n* = nalezinec *m* (das letztgenannte Stichwort wurde in erster Linie wegen der Medaillons von L. della Robia im ehemaligen Findelhaus in Florenz ins Wörterbuch miteinbezogen)
- **Urbanistik einschließlich Siedlungsformen:** Rundling *m* = okrouhlice *f*; Anrainergemeinde *f* = sousední / přilehlá obec *f*; Wohnweg *m* = pěší komunikace *f* v obytném území; Baunutzungsverordnung *f* = nařízení *n* o způsobu a míře využití stavebních ploch; Leitplan *m* = směrný územní plán *m*
- **bäuerliche Architektur:** Bug *m* = konzola *f*; Umgebäudehaus *n* = dům *m* s podstávkou; Banse *f* = perna *f*, přístodolek *m*, úložný prostor *m* na krmivo a obilí vedle mlatu ve stodole; Schopfdächlein *n* = kabřinec *m*, kukla *f*; Schultheißerei *f* = rychta *f*
- **Gartenarchitektur:** Grüngestaltung *f* = úprava *f* / řešení *n* zelených ploch; Freiland *n* = volné prostranství *n*; Gehölzkunde *f* = dendrologie *f* (řec. déndron = strom), nauka *f* o dřevinách
- **Malerei einschließlich Zeichnung:** Schweinfurter Grün *n* = svinibrodská zeleň *f*; Grundierung *f* = šepsování *n* / našepsování *n* (z angl.), gruntování *n* / ngruntování *n* z něm., kolokv.), vytvoření *n* podkladu pro malbu; šeps *m* (z angl.), podklad *m*
- **Graphik:** Hochdruck *m* = tisk *m* z výšky; Absprengtechnik *f* = rezerváž *f* (z fr.), vykrývací technika *f*; Anlegemarke *f* = lícovací značka *f*; Raket *f* = tříč *m*
- **Bildhauerei einschließlich Kleinplastik:** Haarnadelfalte *f* = vlásenkový záhyb *m*; Auftrag *m* von Ton = naložení *n* hlíny; Brustbildnis *n* = busta *f* / bysta *f* (z lat., fr.), poprsí *n*; Charge *f* (fr., čti šarže) = šarže *f* (z fr.), modelovaná portrétní karikatura *f*; Fassung *f* = polychromie *f* (z řeč.)
- **angewandte Kunst:**
- **Keramik einschließlich Porzellan:** Anguss *m* = engoba *f* (z fr., čti angoba), nástřepí *n*; Reliefstempelwalzen *m* = razítkovací váleček *m*; Magerungsmittel *n* = ostřivo *n*; Laufglasur *f* = stékavá glazura *f*
  - **Glas:** Pistel *m* = náběrek *m*, hrudka *f*; aufblasen = rozfoukat *dok*; Randstutzen *m* = válcový patkový pohár *m*, válcový patkovník *m*

- Möbel einschließlich Kirchenmobiliar: Zarge *f* = lub *m*; Fußbrett *n* = trnož *m*, trnož *f* (řidč.); Laubsägearbeit *f* = aplikace *f* z ornamentů vyřezaných dekupírkou; Beichtstuhl *m* = zpovědnice *f*; Chorgestühl *n* = chórové lavice *fpl*
- Textil einschließlich hist. Mode: Schuss *m* = útek *m*, soustava *f* příčných nití ve tkanině majících menší zákrut než osnovní nitě; Gugel *m* = gugel *m* / gogel *m*, gotická kapuce *f* s límcovitou ramenní částí; Lanzettblattteppich *m* = koberec *m* se vzorem z kopinatých listů; Schamkapsel *f* = brageta *f* (z fr.); váčkovitý poklopec *m*
- Haartrachten einschließlich Bartgestaltung (im begrenzten Umfang): Fräse *f* (fr. fraiser = krausen, verzieren) = fréza *f* (fr. fraiser = kadeřit, zdobit), úzký, krátce zastřižený vous *m* spojující kotlety a bradku, nošený již kolem r. 3 000 př.n.l. Semity, v Něm. od 1. pol. 16. stol. ve zkadeřené podobě; Bürstenhaarschnitt *m* = ježek *m*; Gabelbart *m* = vous *m* se dvěma dlouhými špičkami; Zwirbelbart *m* = zakroucené kníry *mpl*
- hist. Schuhwerk (im begrenzten Umfang): Hemlockleder *n* = kůže *f* vydělaná kůrou tsugy kanadské; Lasche *f* = jazyk *m*; Ochsenmaulschuh *m* = bota *f* typu volská / kravská tlama, vpředu plochá a velmi široká bota *f* značně vykrojená, nošená muži i ženami v 1. pol. 16. stol.
- Münzkunde: Schrot *m* = stříž *f*, hrubá váha *f* mince; Zwittermünze *f* = obojetná mince *f*, mince *f*, jejíž avers a revers spolu nesouvisejí, vzniklá záměnou razidla v mincovně; gemünztes Geld = kovové peníze *pmm*; Schnellgalgen *m* = přezmen *m*, mincíř *m*, váhy *pmm* s nestejnoramenným vahadlem, které váží jen jedním závažím
- Gold- und Silberschmiedekunst einschließlich Schmuckherstellung: silbergetrieben = z tepaného stříbra; Pinkelperle *f* = důlkovaná perla *f*; Pitzeln *n* [von Edelsteinen] = ouškování *n* [drahokamů]; Rauchquarz *m* = záhněda *f*
- Zinngießerei: Auftrageplatte *f* = servírovací mísa *f*; Eichung *f* = cejchování *n*; Facettenkanne *f* = fasetovaná / fazetovaná konvice *f*, konvice *f* se stěnami tvarovanými do podlouhlých svislých faset / fazet
- künstlerisches Schmiedehandwerk einschließlich Schlosserhandwerk (im begrenzten Umfang): Ausleger *m* = domovní znamení *n* vyložené do ulice; Schlenge *f* (řidč.) = železné kování *n*; Bunden *n* der Stäbe = spojování *n* tyčí příčnými pásky; Breitschlagen *n* = rozklepání *n*; Ambossuntersatz *m* = podstavec *m* pod kovadlinu
- Rüstung und Waffen: Blankwaffe *f* = chladná zbraň *f*; Kriegshippe *f* = sudlice *f*; Kopf *m* [des Degens, ...] = jablko *n* / hruška *f* [kordu, ...]; Arkebuse *f* (z fr.) = arkebuza (z fr.), hákovnice *f*; lehká mušketa *f*; Armbrust *f* = kuše *f*, samostříl *m*; Backenansatz *m* [des Gewehres] = náliček *m* [pušky]
- Glockengießerei: Glockengut *n* = zvonovina *f*; Schlagring *m* = věnec *m*; Schärfe *f* = spodní okraj *m* zvonu; Kopf *m* (des Glockenklöppels) = hlavice *f* (srdce zvonu)
- Sattler- und Täschnerhandwerk (im begrenzten Umfang): Kronfutteral *n* = pouzdro *n* na korunu; lohgegerbtes Leder = kůže *f* vydělaná tříslem; Schnipperling *m* im Leder = zástřih *m* v kůži
- Korbflechtere: geschlagene Arbeit = stloukaná práce *f*; Binsenrundtasche *f* = sotůrek *m*, kulatá kabelka *f* pletená z orobince; Brotschale *f* = ošatka *f*; Fischkorb *m* = vrš *f*, košatina *f* na ryby
- Wappenkunde (Heraldik): Sturzsparren *m* = obrácená krokev *f*; Bewehrung *f* [des Adlers, des Löwen, ...] = zbroj *f* [orla, lva, ..]; ungebildete Sonne = slunce bez lidského obličej; Schräglingsbalken *m* = břevno *n* pošikem, šikmé břevno *n*
- Restaurieren: Frühschwundriss *m* = časná krakela *f* / krakelura *f* (z fr.); Anobie *f* (lat.) = červotoč *m*; Runzelbildung *f* = svařťování *n*, tvoření *n* řas; Werfen *n* [des Holzes] = borcení *n* [dřeva]; Anfressung *f* = koroze *f*, korodování *n*; napadení *n*
- Denkmalpflege: Belegortkarte *f* = mapa *f* nálezů; Durchnässen *n* [der Wände] = promáčení *n* / podmáčení *n* [zdi]; Notstandsgebiet *n* = území *n*, na němž je nutno provést asanaci; Gesundung *f* = asanace *f* (lat. sanare = ozdravět, vyléčit)
- Buchkunst einschließlich Paläographie: Bund *m* = vaz *m*; Psalter *m* = žaltář *m*; Bilderhandschrift *f* = iluminovaný rukopis *m*; furchenwendige Schrift = písmo *n* se směrem psaní na první řádce zleva doprava, na druhé zprava doleva, na třetí jako na první apod.; Keilinschrift *f* = nápis *m* klínovým písmem; Erscheinungsvermerk *m* = tiráž *f* (z fr.); impressum *n* (lat.), poznámka *f* nakladatele
- Museums- und Ausstellungskunde: Magazinierung *f* = ukládání *n* do depozitáře;

Erwerbungsliste *f* = seznam *m* akvizic / nákupů (lat. *accedere* = přijít ještě k tomu, přidružit se);
Tonbildschau *f* = audiovize *f*; Verbundeintrittskarte *f* = časová vstupenka *f* do několika muzeí / objektů

- **Paramentenkunde und liturgische Geräte:** Brustkreuz *n* = pektorál *m* (lat. *pectus* = prsa), náprsní kříž *m* vysokých katolických hodnostářů zavěšený na stuze / řetězu, se zapuštěnou relikvií; Weihwasserwedel *m* = kropáč *m*, aspergil *m* (lat. *aspergillum*)
- **Heiligennamen, die insbesondere für Mitteleuropa von Belang sind:** hl. Blasius = sv. Blažej; hl. Egidius = sv. Jiljí; hl. Kastullus = sv. Haštal; hl. Gallus = sv. Havel
- **Attribute der Heiligen:** Bienenkorb *m* (sv. Ambrož, Bernard z Clairvaux, Jan Chrysostomos) = úl *m*; Pfriemen *m* (sv. Erasmus) = šídlo *n*; Bergmannsgeräte *npl* (sv. Barbora) = havířské náradí *n* / nástroje *mpl*
- **biblische und andere Sujets (Motive) von Kunstwerken:** Moses und der brennende Dornbusch *SZ, Ex 2,23 - 3,2* = Mojžíš a hořící keř *m*; Christus als Weltenherrscher = Kristus jako Pantokrátor *m* (řec. pantokrátór = vševládce), trůnící Kristus; Sechstageswerk, Das (řidč.) *SZ, Gn 1 a 2* = Stvoření *n* světa; Martin, Hl. und der Aussätzige *Leg. aurea* = Sv. Martin a malomocný *m*
- **Sujets (Motive) aus der antiken Mythologie:** Raub der Sabinerinnen, Der = Únos *m* Sabine; Göttermahl, Das = Hostina *f* bohů; Charons Nachen = Charonova / Charónova bárka *f*
- **ikonographische Symbole:** Elfenbeinturm *m* (panenství, Panna Maria) = věž *f* ze slonoviny; Steinbrech *m* (zmrtvýchvstalý Kristus, před nímž pukají skály) = lomikámen *m*
- **Bezeichnungen der kirchlichen Orden und Kongregationen:** Augustiner-Chorherren *mpl* = augustiniáni *mpl* kanovníci; Borromäerinnen *fpl* = boromejky *fpl*, milosrdné sestry *fpl* sv. Karla Boromejského; mindere Brüder *mpl* (řidč.) = minorité *mpl* (lat. *minor* = menší), menší bratři *mpl* (řidč.)
- **Bezeichnungen der kirchlichen Ämter, Sitze kirchlicher Würdenträger, kirchlicher Feiertage:** Diakon *m* = jáhen *m*; Priorat *n* = převorství *n*; Fronleichnamfest *n* = svátek *m* Božího těla
- **Bezeichnungen von Kunststilen, Kulturepochen, Künstlergruppen:** Jugendstil *m* = secese *f*; Urgeschichte *f* = pravěk *m*, prehistorie *f*; Glockenbecherkultur *f* = kultura *f* zvoncových / zvonových pohárů; Lukabund *m* = Spolek *m* sv. Lukáše, Nazarénští *mpl*, Nazarění *mpl*, skupina *f* odmítající akademický klasicismus, založená ve Vídni r. 1808
- **kunstgeschichtlich bedeutsame Ortsnamen (Städte-, Gemeinde-, Gebiets-, Ländernamen u. a.) vornehmlich in Tschechien, aber auch in anderen europäischen Ländern (ausnahmsweise in anderen Weltteilen), einschließlich Exonyma:** Bischofteiniz *měs.* v *Čech.* = Horšovský Týn *m*; Auscha *měs.* v *Čech.* = Ústěk *m*; Graz *měs.* v *Rak.* = Štýrský Hradec *m*; Bozen *měs.* a provincie v *sv. It.* v již. *Tyr., it.* Bolzano = Bolzano *n*; Metz *měs.* ve *Fr., fr.* Metz = Mety *pmn*; Donaugebiet *n* = Podunají *n*
- **Namen europäischer Herrschergeschlechter** (im begrenzten Umfang): Karolinger *mpl* = Karlovci *mpl*; Staufer *mpl* = Štaufové *mpl*; Piasten *mpl* = Piastovci *mpl*
- **Archäologie:** Bändertondatierung *f* = datace *f* / datování *n* podle sedimentačních pásů; Bemusterung *f* = vzorkování *n*, odběr *m* a zpracování *n* vzorku / vzorků; ausgraben = provádět *nedok* vykopávky, kopat *nedok*; vykopat *dok*; Bruchstück *n* = úlomek *m*, zlomek *m*, fragment *m*; Depotfund *m* = nález *m* předmětů uložených k pozdějšímu vyzdvižení; nález votivního daru
- **Fotografie** (im begrenztem Umfang): Brennweite *f* = ohnisková vzdálenost *f*; Großaufnahme *f* = velký detail *m*; Lichthof *m* = halace *f* (z řec.), vznik *m* světelných kruhů na fotografii v silně osvětlených místech